

BAĞIMSIZLIĞIN TEMELLERİ

Sabri AKDENİZ
İst. Yük. İsl. Enst.
Öğretim Üyesi

BAĞIMSIZLIK son 15-20 yıldır yurdumuzda en çok kullanılan kelimeler sırasına girmiştir. Bununla birlikte kullanıldığı çeşitli yerlerde dikkatle izlenir ve incelenirse görüldü ki günümüzde rağbette olan öteki bir takım kavramlar gibi bu da bulanıklıktan kurtulmamıştır; hatta, çok defa gerçek anlamıyla gelişkiye düşen, ters bir manaya getiriliyor. Doğrusu bu kelimeye en çok rağbet gösteren yazarların temel amacı belirli bir mana vermek, bir kavramı anlatmaktan çok okuru heyecanlandırmak, serin kanlılıkla, sağduyu ile düşünmesini önlemek imiş gibi görünüyor. Büyük ölçüde, kaldıra bildiği kadar duygu ve heyecan yükleniyor. Oysa BAĞIMSIZLIK artık bilimde de yerini almış, açık seçik, belirli bir mana taşıyan bir kelimedir.

Konuya bir soru ile girmek istiyorum: Bir uçurtma düşününüz; ipinin ucunda, gökyüzünde süzülüyor, esen yelin gelişine, basınç değişikliklerine göre bir sağa bir sola kayıyor, bir yükseliyor, bir alçalıyor, kuyruğunu kıvrarak kendini duruma göre ayarlıyor. Gökyüzünde öylesine rahat, zarif, alımlı, kendinden emin; bakmağa doyulmuyor.

Şimdi bu uçurtma bağımlı mı, yoksa bağımsız mı?

Bugünedeğin kime sordumsa bu soruya hemen «BAĞIMLIDIR» cevabını aldım. Böyle sananlar, yani uçurtmayı BAĞIMLI görenler bu kavramın içine girememiş, onu derinliğine kavrayamamış olalardır. Bizce burada uçurtma bağımsız, hem de tam manasıyla bağımsızdır. Biz kişiler, fertler ve millet olarak günlük hayatımızda nasıl çeşitli meselelerle karşılaşılıyor, onları başarı ile çözmek, herbirinin üstesinden gelmek için çabalyorsak, gökyüzündeki uçurtma da, orada, yelin değişik yönlerden, değişik hızlarla esmesi, basınç değişiklikleri v.b. türlü meselelerle karşılaşıyor, kendi kendini duruma göre ayarlıyor, meselelerini çözümlüyor, gökyüzünde durmağı, sevimli sevimli süzülmeği becerebiliyor.

Uçurtma için BAĞIMLIDIR denmesine sebep olan «ipi» kopsa ya da koparılsaydı acaba uçurtmanın durumu olurdu? Güçsüz kahr, karşılaştığı yeni durum ve şartlara kendini uyduramaz, davranışlarını gökyüzünde durabilmeği, uçmağı sağlayabilecek biçimde ayarlayamaz, hiç bir meselesini çözümleremez duruma düşerdi. Rüzgârın esişine göre, ister istemez bir öteye, bir beriye sürüklenir, sonunda bir ağaca, bir kayaya, bir yere çarparak parçalanır giderdi.

Demek ki uçurtmaya bağımsızlığını, önüne gelen meseler, değişik şartlar karşısında kendi isteğine göre, gayesine uygun olarak karar verip davranabilme gücünü ve imkânını sağlayan «ipi»dir. Bağımsızlıkta ipin önemi çok büyüktür. Bağımsız olabilmek için sağlam bir temel üstünde durmak gerekir. Fertte, çeşitli meseleler karşısında güvenle karar verme, harekete geçme, zedeleyici, yanıtıcı etkilere karşı koyma imkânını veren tutamak, onun sağlam kişiliği, şahsiyet yapısıdır. Toplumda ise, ip, toplumun şahsiyeti demek olan, özbenliği, köklü değer inançlarıyla, ayrı nitelikteki varlığıdır. İpi kopan uçurtma nasıl her yönden rüzgârın önünde öteye beriye güçsüz sürüklenirse, kişiliği zayıf, sağlam oluşmamış kişi; özbenliğinden, ayrı varlığının özelliğini yapan kendi değerlerinden kopmuş toplumlar da, fikir, sanat, siyaset rüzgârları, akımları önünde öyle güçsüz, geliş güzel öteye beriye sürüklenir, bir şuraya bir buraya, bir asağa, bir sola çarpılıp durur.

BÜYÜME, bir bakıma kişinin çevresindekilerle, büyüklerle ilişki biçim ve örneklerinin değişmesi, gelişmesidir. Bebek ömrünün ilk aylarında kesin, yüzüdeyüz bağımlı bir varlıktır. Emeklemeyi ilk bağımsızlık hareketi sayabiliriz. Büyüdükçe üstündeki aile etkisiyle birlikte bağımlılığı da azalır, bağımsızlığı gelişir; daha doğrusu, böyle olması gerekir. Yürümeğe başladıktan sonra, çocuk bağımsızlık sınırlarını hızla genişletir. Gerek evde, gerekse okulda çocuk eğitiminin en önemli yönelimlerinden, eğiticinin başlıca ödevlerinden biri, çocuğun düşünüş ve davranışlarında gerekli bağımsızlığı, bu bağımsızlığın temel unsurlarından kendine gkveni kazanmasına yardımcı olmaktır. Bağımsızlık ihtiyacı ve bu ihtiyacın yoluyla, gereği gibi karşılanmaması çocuğun şahsiyetinde ters gelişmelere, hatta bütün ömrü boyunca ruha sarkat kalmasına yol açabilir. Karşılaştığı meselelerde kendi kendine karar vermede güçsüzlük, bir yönde dikkafahlık, ısrar ve inat kişide bağımsızlık yeteneğinin iyi gelişmediğini gösteren belirtilerdir. Kendi kendine, başkalarının

yardım ve desteğini gereksinmeden karar verebilme, bu kararı uygulayabileceğine güven kişi için çok büyük önem taşır ve ruh sağlığının temel taşlarından biridir.

Kişinin kendi gözünde değer taşınması, kendi varlığının değerine inanması, inanabilmesi bağımsızlığının gelişme oranına büyük ölçüde bağlıdır. Karşılaştığı meseleleri kendi başına ele almağa, kavramağa ve çözüme çalışmak, bu bakımdan kendine güvenmek kişinin toplumda yerini bulması, intibak bakımından da büyük önem taşır. Öte yandan kişinin bağımsızlığını geliştirmemesi doğru aksaklıklarına, duygu bozukluklarına yol açar.

Kişinin bağımsızlığını kazanması ailesinden, çevresinden, bağlı bulunduğu toplumdaki her bakıma kopması anlamına gelmez. Böyle bir kopuş uçurtmanın ipinin kopması demektir. Çocuktan erginliğe, yetişkinliğe doğru büyüyen kişi, bir yandan bağımsızlığını geliştirirken öte yandan daha önce bağımlı bulunduğu kişiler ve çevre ile dengeli, düzgün, pürüzsüz, kendinden beklenen örneklerle uygun ilişkilerini sürdürür. Çünkü, belirttiğim gibi, bağımsızlığını kazanmak kopmak değildir; ilişki biçim ve örneklerinin değişmesi, bağımlı kişi ile ona destek olan kişi arasındaki ilişkinin eşit kişiler arasındaki ilişkiye dönüşmesi, bu örneğe uymasıdır. Kopan kişi aslında bağımsızlığını kazanmış olmaz, başka bir yönde, başka bir yere daha şiddetle saplanır. Bu saplandığı bir kişi, fikir, bir davranış örneği olabilir, Yani bağımsızlığını kazanmış değil, iyice yitirmiştir. Artık havada kolaylıkla süzülüp duran uçurtma, türlü fikirleri üstüne bindiği at gibi kullanan usta bir binici değil, fikirlerin boyunduruğuna girmiş, ağırlığı altında iki büklüm, onların güttüğü yere giden bir zavallıdır. Kendisi at, fikirler de onun binicisidir.

KOPMADAN bağımsızlaşmağı halkımız arasında söylenen «nazlı gelin» hikâyesi güzel anlatır: Kızın birini evlendirmişler, yeni evine gitmek üzere arabaya bindirmişler. Kız ağlamağa başlamış. Ana-babası: «Kızım, gitmek istemiyorsan söyle, biz bundan

vazgeçeriz; gene evimizde kal.» demişler. Kız, «Siz bana bakmanın, ben hem ağlarım hem de giderim.» demiş. Bu da, «Ben yeni evime gidiyorum, ama sizinle olan bağlarımı da koparmadım.» demektir.

Gerek kişi, gerekse toplum için gerçek bağımsızlık, öyle ilk bakışta sanılabileceği gibi kolay bir şey değildir. Çok sağlam bir şahsiyet yapısını gerçekleştirmiş, çok yönlü düşünür, olaylara dört yönden bakabilecek seviyede olmayı, son derece ölçülü bir davranış düzeni içinde bulundukları düzene ters gelen saplantıları kolayca karıştıranlar çoktur. Oysa başıboşlukla bağımsızlık bir, eş anlamda kavramlar ve davranışlar değildir.

ERGINLIK çağındaki gencin ihtiyacı duyması, bağımsızlığını göstermek ister gibi davranması büyüklerce dikkafahlık, kafa tutma, isyan gibi değerlendirilebilir. Doğru değildir bu... Gerçek bağımsızlık ihtiyacı, bunun belirtisi ile kafa tutmayı, isyanı birbirinden ayırmak gerekir. Her halde büyüklüklerin her ne pahasına olursa olsun, yerli yersiz, haklı haksız kendisine hükmetmek istedikleri inancının erginde yerleşmesinden kaçınılmalıdır. Bu inanç ergini istenmeyen hareketlere, manasız dik kafahlıklara sürükleyebilir. Tensitler de kırıcı, bağımsızlığı zedeleyici biçimde olmamalı, ölçüsü, yeri, zamanı iyi ayarlanmalıdır. Meselâ, gece çok geç yatma, gece sokağa çıkma v.b. birçok erginin bağımsızlığını denemek, kendi kendine isbat etmek için başvurduğu yollardandır.

Sürekli baskı altında tutulan çocukta bağımsızlık yeteneğinin gelişmesi gecikeceği gibi temelli körlenebilir de. Başarı bağımsızlığın en değerli, en önemli besini, en büyük geliştiricisidir. Bundan ötürü çocuğa çeşitli birtakım işler yapma, bunları başarı ile sonuçlandırma fırsatını vermek bağımsızlığının geliştirilmesinde çok yararlıdır. Sürekli başarısızlığa uğrayan çocuk ve kişi bağımsızlığını yitirir kendi kendine karar veremez, verse de uygulayamaz, hep başkalarının yardımına ihtiyaç duyar. Yalnız kaldı mı eli kolu bağlı gibidir.

Ev bir çocuğun şahsiyet yapı-

sının biçimlendiği yerdir. Başka bakımlardan olduğu gibi bağımsızlık bakımından da çocuğun şahsiyeti üç unsurdan yoğrulur: 1 — kahtım (veraset), 2 — kültür ortamı, çevresindeki fikirler, davranışlar, inanç, değer ölçüleri, zevk v.b.; 3 — ailenin geçim durumu.

Bağımsızlığın temel taşları: a — Tanrı vergisi ile b — çocukluk çağındaki ilişki örnekleridir. Tanrı vergisi olarak gerek zekânın, gerekse beden yapısının, gösterişinin, kişinin bağımsızlığını kazanmasında büyük önemi vardır. Umumiyetle iri çocuğa daha küçük yaşta güvenilmeye başlar, daha çok güvenilir; daha çok iş verilir, sorum yüklenebilir. Böylece bağımsızlığının temelleri atılır. Cılız, kavruk çocuktan aynı şeylerin istenmesi daha az güvenle, tereddütle, duraksayarak olur. Böylece bağımsızlık eğitimi ve gelişmesi daha baştan aksar.

Üstün yaratılışlı çocuk da, zekâsını gereği gibi kullanmasını engelleyen etkenler olmazsa, bağımsızlığını geliştirmek için çevresini zorlar, üstüne aldığı işi başarır, güven ve yenilerinin verilmesini sağlar. Almanya, İngiltere, A.B.D. nde, bağımsızlık gelişmesi ile ilgili araştırmalar yapılmış, bazı sonuçlara varılmıştır. Bunlara göre çocuklar babalarının a — kendilerine daha çok zaman ayırmalarını; b — Düşünüş ve yargılarına daha çok önem vermelerini, c — Eşit gibi davranmalarını bekliyorlar.

Bu verileri yurdumuz, Türkiye içinde geçer, güvenilir, doğru sayabilir mişiz; bunların gerçek ölçüsü nedir, bilemiyoruz.

BAĞIMSIZ olmak, yetişkinlerin durumuna gelmek, haklarını kazanmak, bir çeşit tutsaklıktan kurtulma, azat gibidir. Bağımsız kişi meselelerini yalnız başına karşılayabileceğine güvenir, muhâkemesini kullanır, karar verir, kararını uygulama yollarını arayıp kendisi bulur. Topluluk içinde, takım çalışmalarına ürkmeden katılır, takım çalışmalarına katkıda bulunabileceğine dair güveni vardır. İş yapmaya isteklidir. Başkalarıyla tatmin edici ilişkiler kurabilir; kurar ve çevresinin güvenini kazanır.

Bağımsızlığını geliştirememişlerin özelliklerini de şöyle sıralayabiliriz: 1 — Ürkeklik, 2 — ilişki kurma, arkadaş edinme isteksizliği, 3 — eve aşırı bağlılık, 4 — iş yerinde müdürden, üstlerinden özel ilgi bekleme, 5 — birden öfkelenme ve patlamalar, 6 — evlenince eşinden kendine ana-babası gibi davranmasını beklemek, 7 — gene evlenince ana-baba evinden ayrılmak istememek, 8 — kendinden çok yaşlı biriyle evlenme isteği, 9 — sürekli olarak başkalarına danışma, öğüt alma ve yardım bekleme.

Toplumda bağımsızlık, fertlerin özellikle yönetici ve aydınların bağımsızlığıyla yakından ilgilidir. Gerek fertte gerekse toplumda bağımsızlık yapısı üç ana temel üstünde yükselir:

1 — Kendine, yani meselelerini yalnız başına karşılayıp çözümlenebileceğine, işlerini kimsenin yardımından görüp yürütebileceğine güven ve inanç. Buna RUHİ BAĞIMSIZLIK diyebiliriz.

2 — Özel varlığının ve yaptıklarının değerine inanmak. Bir toplumun milletin bağımsızlığı kendine özgü (has), kendi örneğine uygun yaşantısını sürdürmek isteğine, kendi değer yargılarının, inanç, hayat (yaşantı) düzeninin, töre ve geleneginin, yaptıklarının, sanatlarının yüksek değerde, kutlu ve kendileri bakımından başkalarınınkine üstün olduğuna fertlerinin besledikleri inanca dayanır. Bağımsız toplum bunu çocuklarına, yeni yetişen kuşaklara da böyle öğretir. Toplumun bu davranışına MANEVİ BAĞIMSIZLIK diyoruz. Bağımsızlık ihtiyacı bundan doğar, bağımsızlık isteğinin direği, temel taşlarından biri budur. Manevi bağımsızlık ruhi bağımsızlıkla da ilgilidir ve bir bakıma ruhi bağımsızlığın dayanağıdır.

3 — Milletin maddi ihtiyacı başkalarına muhtaç olmadan kendi kendine karşılayabilme gücü, bunun sonucu, yani İKTİSADİ BAĞIMSIZLIK.

Bir ülke halkının maddi ya da manevi ihtiyaçları karşılanamaz, başkalarının yardımına avuç açılırsa o ülkede yaşayan milletin bağımsızlığını uzun süre koruyabilmesi mümkün değildir. Maddi ihtiyaçların karşılanamaması ikti-

sadi sömürgeciliğe, manevi ihtiyaçların doyurulmaması da kültür sömürgeciliğine kapıları açar.

Toplumlar, milletlerle ilgili bir dördüncü bağımsızlık da SİYASİ BAĞIMSIZLIK'tır. Siyasal bağımsızlık, ayrı milli varlığını sürdürme ihtiyacı ve isteginin kaynağı da, temeli de yukarıda belirttiğimiz üç —RUHİ, MANEVİ, İKTİSADİ— bağımsızlıktır. Şüphesiz kendi meseleleriyle başedebileceğine, kendi işlerini görebileceğine güvenemeyen, varlığının ve yaptıklarının değerine inanmayan veya bu güvenle inancı yitirmiş olan bir toplum ya da kişilerin bağımsızlık istemesi beklenemez. İhtiyaçlarını karşılama gücünden yoksun bir millet de er veya geç, bağımsızlığından parça parça şuna buna bağışlamak zorunda kalır.

Yöneticilerimizin ikide bir yabancı uzmanlar çağırarak akıl danışma ihtiyacını duymaları RUHİ BAĞIMSIZLIĞIMIZIN cılızlığının belirtisidir. Geçenlerde tanınmış, değerli bir yazarımız: «Planlamamızı desteklemek için her sahadada yabancı bilginler, müşavirler de çağırılmalı...» diyordu.

Bu teklif belirtmeye çalıştığımız bağımsızlık ilkeleriyle çelişiktir; buram buram RUHİ BAĞIMSIZLIK kokuyor. Her güçlükle her karşılaştığımızda, başımız her dera geldiğinde kendimize güvenemeyip işlerimizi gördürmek, çıkmazdan kurtarılmak için başkalarının yardımına ihtiyaç duymamız apaçık bir BAĞIMLI davranıştır. BAĞIMSIZLIK'ın ta kendisidir. 200 yıldır süregelen ruhi bağımsızlığımızın henüz sona ermediğini gösterir.

Çok uzun süren, birtakım yönetici ve aydında vazgeçilmez bir alışkanlık niteliğini alan bu davranış ruhi bağımsızlığımızı temelinden sarsmış; töre ve inançlara, milli yaşantı, milli düşüncü, sanat ve zevke, kısacası kılığa varınca ya kadar milli olan her şeye karşı açılan savaş manevi bağımsızlığı (yaptıklarının, özdeğerlerinin önemine inancı) sıfıra indirmiş; toplumumuzun ihtiyaçlarını karşılamadaki eksiklik ve aksamalar iktisadi bağımsızlığın sürdürülmesini güçleştirmiş; tavsatmış, bu alanda da fedakârlıklara göz yumulmasına yol açmıştır.

TÜRKİYE'MİZİN bugün siyasal bağımsızlığını da ancak bu çerçevede doğru olarak ölçüp değerlendirebiliriz. Böyle bir Türkiye'de BAĞIMSIZLIK sözü epeyce yadırgatıcı, garip kaçıyor. GERÇEKTEN BAĞIMSIZ TÜRKİYE istiyorsak anlatmaya çalıştığımız, özellikle ilk üç bağımsızlığın (RUHİ - MANEVİ - İKTİSADİ) temellerini atmamız, henüz iyice yok edilmemiş milli unsurları geliştirmemiz, sağlamlaştırmanın ve ülkemizde hakim kalmamız gerekir ve şarttır.

Marks, Lenin, Mao biçimi yönetim; İngiliz, Fransız, Amerikan örneği Meclisli Halk İdaresi (parlamentar demokrasi) v.b. özelemler, taklit davranışları ile BAĞIMSIZLIK; yabancı sanatları ve taklitlerinin, yabancı yaşantı, hayat anlayışının hakim olduğu bir ülkede, yabancı fikir ve ülkelerinin köleliğini benimsemek, onların düzenlerinin kalıpları için kendini ezip büzerek sokma, onlara uydurma çabaları, onların ardından gitme özentisi ya da ihtiyacı ile BAĞIMSIZLIK yanyana, bir araya gelebilecek, bir arada olabilecek nesnelere değildir. Bunlar birbiriyle çelişik kavramlardır; birincilerinin bulunduğu yerden ötekisi —BAĞIMSIZLIK— kaçır gider; yerini kültür sömürgeciliği, manevi kölelik, ardından da iktisadi siyasal BAĞIMSIZLIK, KÖLELİK gelir.

Bir yandan silâh gücü, öte yandan para ve cazip, kandırıcı fikirler daha ilk çağlardanberi milletlerin bağımsızlıklarını ellerinden almak, onları köleleştirmek için araç, vasıta olarak kullanılmıştır.

Yakın geçmişe kadar silâh ve savaş gücü boyunduruğu koşulmasından yarar umulan milletlerin bağımsızlıklarını ellerinden almak için kullanılan birinci vasıta idi. Bugün silâh ya da silâhlı saldırı ile tehdit en son, başka çıkar yol kalmadığına inanılınca başvurulan vasıta durumuna düşmüştür. Buna karşılık atom bombasından da etkili, çok ince başka usul ve vasıtalar geliştirilmiştir. Para, iktisadi yardım, milletlerarası dernekler, ilim adına konuşur-yazar-hareket eder görünen bir takım ilim(!) adamlarının yazar, oyuncu,

sanat ve sanatçının (bir yandan milletlerarası komünistlik öte yandan milletlerarası sermaye elinde) kullanılması; kendi idare tarzını, devlet biçimini propağanda v.b. ile benimsetme; tehlikeli düşmanlar karşısında korkudan, bir kanat altına sığınma ihtiyacından doğan anlaşmalar; tarih mirası, ülkeleri v.b. birbirine yabancı, eşit güçte olmayan milletler arasında, sözde eşit, gerçekte ise eşit hak ve şartlar, eşit imkânlar içinde yapılmayan anlaşmalar ve bu nitelikteki bütün milletlerarası kuruluşlar, (Ortak Pazar, Demir

Perde Ortak Pazarı, Varşova Paketi, hatta bazı bakımlardan NATO ve benzerleri), bu gibi kuruluşların hepsi çağımızda BAĞIMSIZLIKLARI kurnazca baltalamak, elden gelirse temelli yoketmek ve kendi toplumunun çıkarlarını yürütebilmek için bulunmuş ince, kurnazca, göz boyayıcı ve kandırıcı usullerdir.

Açıkça görülüyor ki bugün bağımsızlığını korumak ve sürdürmek çok çetin, dünkünden çok, pek çok daha güç bir iştir. Bağımsızlığın değerini bilen, önemini kavrayan milletleri nher bakıma çok

güçlü ve sağlam olmaları, büyük fedakârlıkları göze almaları, emek harcamaları, alınteri ve kafa nuru dökmeleri gerekir. Yoksa BAĞIMSIZLIK İLE BİRLİKTE KENDİLERİNİN DE YOK OLMASI HİÇTENDİR (1).

(1) Bu konuda tamamlayıcı görüşler için bakınız: Türkiye'deki Çözüntünün Nedenleri.

1 — İsteme yeri: Sebil Yayın-
evi, Babıâli, Vilâyet Karşısı.

2 — Tohum Yayınevi, Bayezit,
Beyaz Saray Zemin Kat — İST.

Bayram

Bir ses geliyor top sesi hep aldanırım
Az çok acı tatlı ben de bayram tanırım
Bayram ne şeker ne koç ne süs püsle olur
Bayramsa eğer annesiz olmaz sanırım.

Kenan SEYİTHANOĞLU